

Jerzy Swędrowski

"Święta Lipka : perła na pograniczu ziem, kultur i wyznań", Aleksander Jacyniak, Warszawa 2008 : [recenzja]

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 17/2, 266-269

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Akademii Teologicznej w Krakowie. Można byłoby przy poszczególnych doktorach zaznaczyć, czy dana rozprawa doktorska ujrzała światło druku w całości lub we fragmentach. Dla nauki bowiem ważne jest, aby obroniona dysertacja znalazła się nie tylko w zbiorach uczelni, promotora, recenzentów i autora, lecz była również dostępna w różnych zbiorach bibliotecznych.

Z zamieszczonych w prezentowanej publikacji artykułów na szczególną uwagę zasługuje opracowanie ks. prof. dra hab. Marka Ingłota SJ, prezentujące struktury nauczania historii Kościoła na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim. Ta bowiem słynna uczelnia rzymska posiada powiązania z lubelską placówką dydaktyczno-naukową. Szkoda, że nie poruszono na łamach omawianej książki związków Instytutu Historii Kościoła KUL z Akademią Teologii Katolickiej w Warszawie, a przecież w swoim czasie te dwie instytucje naukowe były niemal skazane na siebie i ścisła ich współpraca była podstawą istnienia tychże uczelni.

Każde z opracowań umieszczonych w starannie wydanej przez Wydawnictwo KUL książce odznacza się bogactwem informacji, przedstawionych z wielką akrybią naukową. Przed oczyma czytelnika przesuwają się postacie wybitnych historyków i patologów lubelskich, jak ks. Mieczysław Żywczyński, bp Marian Rechowicz, ks. Stanisław Librowski, bp Jan Śrutwa, ks. Bolesław Kumor, ks. Zygmunt Zieliński, ks. Marek Zahajkiewicz, ks. Franciszek Drączkowski. Za nimi kroczą młodszy profesorowie z ks. Janem Walkuszem na czele.

Nie ulega wątpliwości, że prezentowana publikacja jest wyrazem hołdu i pomnikiem wdzięczności dla wielkich Mistrzów i Nauczycieli. I za to należą się słowa uznania dla redaktora i autorów od przedstawicieli innych polskich środowisk naukowych. Książka bowiem prowokuje do powstania podobnych opracowań, celem ukazania bezcienia zazdrości polskich historyków Kościoła na przełomie XX i XXI stulecia.

Ks. Józef Mandziuk

Aleksander J a c y n i a k SJ, *Święta Lipka. Perła na pograniczu ziem, kultur i wyznań*. Warszawa 2008, ss. 373.

Księga Rodzaju opisuje w pięknych słowach dzieło stworzenia. Jej autor mówi o tym co stworzone, jako o dziełach dobrych, natomiast człowiek jest stworzeniem „bardzo dobrym”. Z cudu stworzenia wypływa dynamika rozpoznawania siebie oraz stworzonego świata. Człowiek czyniąc sobie ziemię poddaną, realizuje zamysł Stwórcy, pełniąc Jego wolę i rozpoznając spotykane dobra jako dar i zadanie. Wszystko to dokonuje się w konkretnych okolicznościach, a każde miejsce na ziemi znaczone jest współpracą człowieka z Bożą łaską, bądź katastrofalną w skutkach próbą układania świata według własnego pomysłu. Człowiek XXI staje wobec szczególnej odpowie-

działności za powierzony świat i to co na nim się znajduje. Współczesny „terrorizm ekologiczny” jest niestety zaprzeczeniem racjonalnego podejścia i odpowiedzialnego korzystania z zastanych i odziedziczonych dóbr.

Obok tego co materialne, co pozwala się choćby w przybliżeniu opisać i ocenić w kontekście użyteczności, pozostaje wielka przestrzeń wyrażająca siłę ludzkiego ducha. Oczywiście weryfikuje się owo oddziaływanie w relacji do Boga i do drugiego człowieka. Z tego względu patrzymy na miejsce naszych urodzin, dorastania, naszych rozmaitych zaangażowań. Patrzymy na obszary, które znaczone są obecnością konkretnych osób i wydarzeniami, które zapadają w serce. Szczególnego znaczenia nabierają miejsca kształtujące osobowość i odkrywające tożsamość, najpierw w wymiarze formacji ludzkiej. Kto dokonuje refleksji nad historią swego życia z łatwością podejmuje wyzwania teraźniejszości i przyszłości. Tego rodzaju refleksja nie tylko nie wiedzie ku rozwojowi narcyzmu, ale staje się przesłanką aktywnego podejmowania życiowych wyzwań.

Od czasu słynnego „Tutaj się wszystko zaczęło...” Ojca Świętego Jana Pawła II w Wadowicach spoglądanie na miejsce pochodzenia i wychowania nabiera nowych odniesień i mobilizuje. O. Aleksander Jacyniak SJ zredagował i opublikował w 2008 roku pracę *Święta Lipka. Perła na pograniczu ziem, kultur i wyznań*. Okazją było 40-lecie koronacji obrazu Matki Bożej Świętolipskiej oraz 25-lecie nadania świątyni w Świętej Lipce tytułu bazyliki mniejszej. O miejscu, którego dotyczy książka i jej celu ks. Jacyniak mówi we wstępie: „Mam nadzieję, że zostanie ona przyjęta przede wszystkim jako świadectwo wielu osób wobec tej perły jaśniejącej na pograniczu ziem, kultur i wyznań, jaką jest i miejmy nadzieję nadal będzie Święta Lipka (s. 14). Wywodząc się z miejsca „na pograniczu ziem kultur i wyznań”, stwierdza: „Zbieranie materiałów do tej książki i jej redagowanie stało się dla mnie jednym z elementów spłacania długu wdzięczności wobec miejsca tak bardzo mi drogiego.”

Wobec zjawisk globalizacji, która zdaje się wypierać znaki tożsamości miejsc i osób widać wspólnie konieczność wysiłków, które pokażą wartość związku osób i wspólnot z ziemią, na której dokonuje się współpraca Boga z człowiekiem w Jego zbawczym dziele. Sanktuarium z samej nazwy jako „ziemia święta” jawi się jako miejsce szczególnie intensywnej aktywności w kierunku odkrywania dróg uświęcania i rozwoju. Rocznicze są dobrą okazją do przywoływania przeszłości, historii będącej nie tylko muzealnym eksponatem, ale nauczycielką życia. Uroczystości jubileuszowe w Świętej Lipce stały się okazją zaangażowania wielu osób piastujących wysokie godności i funkcje w życiu Kościoła oraz zaangażowań w obszarach nauki, samorządu i administracji północnej Polski, świadczy o tym skład Komitetu Honorowego Uroczystości Jubileuszowych w Sanktuarium Matki Bożej w Świętej Lipce (s. 5).

Na stronkach 7-9 redaktor umieścił Spis treści, który zarysowuje układ pracy oraz wielość autorów poszczególnych tekstów. We Wstępie (s. 11-14) podano rację układu pracy i kryteria wyboru autorów i tematyki. We Wstępie ujawnia się przestrzeń czasowa powstawania poszczególnych fragmentów. Choć w podtytule książki znalazło

się wskazanie, iż praca zawiera materiały z sympozjum zorganizowanego w ramach obchodów 40-lecia koronacji obrazu Matki Bożej Świątoliipskiej i 25-lecia nadania świątyni tytułu bazyliki mniejszej, treść wstępu niesie informację, że niektóre teksty powstały ponad 60 lat temu, inne natomiast na okoliczność czwartego sympozjum dotyczącego Świętej Lipki. Autor wstępu przywołał daty poprzednich sympozjów, natomiast dni sympozjum ostatniego nie zostały przywołane.

Praca pod redakcją ks. Jacyniaka została podzielona na trzy części. Tytuł pierwszej spośród nich „Przez wieki”, sugeruje próbę odważnego spojrzenia na bogatą tematykę oraz podjęcie wielości tematów, które wpisują się w historię naznaczoną potęgą ducha i bezkompromisowym podejmowaniem obrony wiary i tożsamości. Pierwsza część (s. 15-198) zawiera teksty autorów duchownych i świeckich, którzy zajmują się tematyką teologiczną, historyczną, czy konserwatorską. Mieści się tutaj o. Jacek Bolewski SJ z artykułem *Niebieska droga Maryi. Teologiczne znaczenie Matki Bożej Świątoliipskiej* (s. 30-39), Eliza Buszko z *Problemami konserwatorskimi sanktuarium w Świętej Lipce* (s. 176-200), aż po *Świątą Lipkę w poezji i legendzie* (s. 118-130) Zbigniewa Chojnowskiego. Autorzy artykułów odkrywają przed czytelnikami bogactwo dokumentów dotyczących „Częstochowy Północy”. Robert Danieluk SJ znajduje *Świątą Lipkę w dokumentach Rzymskiego Archiwum Towarzystwa Jezusowego* (s. 73-87), natomiast Lidia Zielińska zajęła się *Księgozbiorem starodruków świętoliipskich w Bibliotece Bobolanum w Warszawie* (s. 88-91), tam także podjęła poszukiwania Danuta Zielińska i zaprezentowała *Muzykalia świętoliipskie przechowywane w Bibliotece Bobolanum w Warszawie* (s. 92-97). Nie zabrakło także tekstu dotyczącego słynnych organów świętoliipskich (s. 131-146) i przedłożenia o świętoliipskich pieśniach (s. 147-166). Ponieważ sanktuarium jest zwykle szczególnie wyrazistym znakiem działania Bożej łaski, o. Jerzy Paszenda SJ napisał artykuł *Cuda i łaski w Świętej Lipce* (s. 167-175).

Druga część publikacji nosi tytuł: *W ostatnich dziesięcioleciach* (s. 199-348), a prezentowana treść ukazuje m.in. formy aktywności duszpasterskiej, które ujawniały się w Sanktuarium świętoliipskim i angażowały osoby z różnych miejsc i środowisk Polski. Zapisy dotyczące historii stykają się z refleksją teologiczną, a także twórczością kaznodziejską, można tutaj pytać o klucz doboru homiletycznych manifestacji. Wątpliwości nie budzi z całą pewnością kazanie Prymasa Tysiąclecia Stefana Kard. Wyszyńskiego *Świąta Lipka – Szańcem wiary*, wygłoszone podczas koronacji Matki Bożej Świątoliipskiej (s. 301-308).

Tekst ks. Andrzeja Kopiczko *Władze partyjno-państwowe wobec koronacji obrazu Matki Bożej w Świętej Lipce* (s. 245-300) podejmuje problematykę niezwykle zaangażowania władz państwa totalitarnego służących osłabieniu wartości i oddziaływaniu aktu koronacji Obrazu Matki Bożej. Zaprezentowane fakty są ilustracją działań rozmaitych służb, mających zdyskredytować i uniemożliwić liczne gromadzenie się wiernych wokół Sanktuarium. Prymas Tysiąclecia widział w koronacjach wizerunków Matki Bożej okazję ukazania siły wspólnoty Kościoła, potwierdzają to

liczne koronacje, na które przybywały tysiące pątników wraz z hierarchią i duszpasterzami. Można sobie wyobrazić jak wiele wysiłku wkładały władze komunistyczne w torpedowanie inicjatyw Kościoła w całej Polsce. Ks. Andrzej Kopiczko w swoim przedłożeniu umieścił Aneks (s. 258-300), są to *Dokumenty władz partyjno-państwowych dotyczące inwigilacji uroczystości koronacji obrazu Matki Boskiej w Świętej Lipce*. Autor wykorzystał dokumenty z Instytutu Pamięci Narodowej, Archiwum Państwowego w Olsztynie, Archiwum Akt Nowych w Warszawie i Archiwum Akt Nowych Archidiecezji Warmińskiej. Prezentowane materiały są świadectwem czasów i mogą być pomocą w odkrywaniu prawdy i jej pielęgnowaniu.

Ostatnia część publikacji wydaje się dość szczególnym przedsięwzięciem. Jej tytuł *Oni też tworzyli współczesne oblicze Świętej Lipki* (s.349-373) sugeruje, że zapis dotyczący opisanych osób łatwo mógłby zostać pominięty i nie zauważony. O. Jacyniak umieścił w ostatniej części kazania pogrzebowe, bądź wspomnienia o braciach zakonnych, którzy posługiwali poprzez długie lata przy Świętolipskim Sanktuarium. Zresztą znaczna część tekstów wyszła spod pióra samego Redaktora, który był świadkiem gorliwej posługi swoich współbraci. Przywołanie ważnej i cichej pracy zakonnych braci z Towarzystwa Jezusowego odkrywa wartość wspólnoty jaką jest zakon, a także wspólnoty jaką jest parafia, z którą pracą i modlitwą byli związani; bez wątpienia ich świadectwo tak dla duszpasterzy jak i wiernych nie pozostaje obojętne.

Wielowątkowa publikacja pod redakcją o. Aleksandra Jacyniaka jest kolejnym elementem odkrywania przeszłości, która wpływa na teraźniejszość i kieruje ku jeszcze nieznanemu. Dotknięcie wartości miejsca, ludzi i wydarzeń, jest twórczym poszukiwaniem ewangelicznej perły. Różnorodność wybranych tekstów nie przytłacza przesadą suchego intelektualizmu, natomiast osobiste świadectwa, nie rażą nadmierną słodyczą sentymentalizmu. Po raz kolejny udało się spojrzeć na przeżywane rocznice w sposób twórczy, co budzi nadzieję, że kolejne jubileusze staną się przyczynkiem do jeszcze pełniejszego odkrycia Świętej Lipki – *Perły na pograniczu ziem, kultur i wyznań*.

Ks. Jerzy Swędrowski

O. Andrzej Potocki OP, *Wychowanie religijne w polskich przemianach*. Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2007, ss. 557.

O. Andrzej Potocki spogląda na omawiane przez siebie zagadnienie niejako z dwóch perspektyw – tego „co przed” zmianą roku 1990 i tego „co po” tej zmianie. Że zaś druga wojna światowa, która ściągnęła na nasz kraj komunistyczne zniewolenie, stanowi inną jeszcze cezurę dziejów, przeto i wzorce *przedwojenne* przywołuje On w wielu miejscach swojej obszernej pracy.